

В.С. Латенко,
аспірант
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»

**ПЕРША ХВИЛЯ ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ У СУБСАХАРСЬКІЙ
АФРИЦІ (1960-1963)**

Наведено короткий історичний екскурс щодо процесів деколонізації в африканських країнах, розташованих на південь від пустелі Сахара. На основі аналізу фактологічних даних здійснено спробу виокремлення першого етапу становлення незалежних держав Субсахарської Африки в

першій половині 1960-х рр. до початку активної реалізації інтеграційних проєктів у регіоні, зокрема утворення Організації Африканської Єдності.

Ключові слова: Субсахарська Африка, деколонізація, Рік Африки, Організація Африканської Єдності (ОАЄ).

First Wave of Decolonization in Sub Saharan Africa (1960-1963)

A brief historical review of the decolonization processes in African countries located to the south of the Sahara desert is given. Based on the factual data analysis, an attempt was made to distinguish the first stage of the independent states of Sub-Saharan Africa formation in the first half of the 1960s before the active realization of integration projects in the region, in particular the establishment of the Organization of African Unity.

Key words: Sub-Saharan Africa, decolonization, Year of Africa, Organization of African Unity (OAU).

Країнам африканського континенту тривалий час приділялося недостатньо уваги в історичній науці. Навіть після Другої світової війни, коли відбулася деколонізація і на політичній карті світу з'явилася низка нових суверенних держав, науковий інтерес до них продовжував залишатися поверховим. Така ситуація значною мірою зберігається і понині. Українські африканістичні студії розвинені також доволі мало, хоча на сучасному етапі починає з'являтися дедалі більше напрацювань вітчизняних науковців із цієї проблематики [1].

Історія Африки розглядалася переважно в контексті історії тих держав-метрополій, що володіли континентом, розділивши його між собою на свої зони впливу. Так, відомо про Французьку Африку, англійські володіння, бельгійські, португальські, німецькі тощо. Перша світова війна змінила баланс сил в Африці, Друга світова війна призвела до виходу африканських країн на світову арену як самостійних суб'єктів.

Африканський континент, зазвичай, умовно розподіляють на північноафриканські країни та решту Африки, т. зв. Субсахарську Африку. Інколи останню ще називають Тропічною або навіть Чорною, зважаючи на расовий фактор мешканців даних територій. Проте останнім часом набувають поширення дискусії щодо доцільності застосування цих термінів [2]. Скажімо, такий як «Чорна Африка» використовується вкрай рідко з етичних міркувань. Поняття «Тропічна Африка» не покриває сутнісно весь означений регіон. Та навіть щодо застосування усталеного термінологічного позначення «Субсахарська Африка» у світовій науковій спільноті немає єдиної думки і багато дослідників вважає, що більш точним і предметним є розбиття цього великого умовного субрегіону на

менші територіальні одиниці, як-от Західна Африка, Східна, Центральна та Південна.

Отже, до групи північноафриканських країн належать держави більш економічно розвинені (звичайно ж в рамках африканського економічного контексту), де процеси деколонізації, в більшості випадків, почалися раніше, практично відразу після завершення Другої світової війни. А друга група країн, субсахарських, які складають переважну більшість континенту, включає менш економічно розвинені території, мешканці яких відрізняються від жителів Північної Африки расово, за мовним та релігійним критерієм, а також часто й за рівнем національного самоусвідомлення.

Першою субсахарської країною, яка ще в ході Другої світової війни деколонізувалася, стала Ефіопія в 1941 р. В 1957 р. було деколонізовано Золотий Берег, внаслідок чого постала незалежна держава Гана. У 1958 р. була проголошена незалежна Республіка Гвінея на базі Французької Гвінеї. Але це можна розглядати радше як виняток. Хоча вже в той час відбувалися загальноафриканські конференції, де вже незалежні держави ставили вимогу – повне повалення колоніальних режимів в Африці. Активний старт деколонізації Субсахарської Африки починається на початку 1960-х рр., а саме в 1960 р., що увійшов у світову історію як «Рік Африки» і саме цей рік позначив собою точку відліку щодо першої хвилі деколонізації субсахарських країн.

14 грудня 1959 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Декларацію про надання незалежності колоніальним країнам і народам [3], урочисто проголосивши необхідність рішуче покласти край колоніалізму в усіх його формах. Тоді ж було прийнято рішення про проголошення 1960 р. «Роком Африки» [4].

«Рік Африки» розпочався як і рік календарний (1 січня 1960 р.) – проголошенням незалежності Камеруну. Загалом же, того року від різних європейських метрополій незалежність отримали 17 субсахарських африканських держав [5, 15]. Від Франції – Бенін, Буркіна-Фасо, Габон, Камерун, Республіка Конго, Кот-д'Івуар, Мадагаскар, Сенегал, Того, ЦАР, Чад, Нігер, Малі та Мавританія. Від Великої Британії – Нігерія та Британське Сомалі. Від Бельгії – Демократична Республіка Конго (колишній Заір). Від Італії – Італійське Сомалі.

«Рік Африки» переважно мав характер деколонізації французьких володінь і можна стверджувати, що саме Франція дала старт активізації деколонізаційних процесів в Субсахарській Африці та появі нових

суверенних держав. Зокрема, в наступні три роки деколонізаційна динаміка набула такого вигляду:

- у 1961 р. деколонізовано три субсахарські країни – ПАР та Сьєрра-Леоне від Великої Британії, а також Таганьїка;
- у 1962 р. – Бурунді та Руанда від Бельгії, а також Уганда від Великої Британії;
- у 1963 р. – Кенія (від Британії) та Занзібар.

За 1960-1963 рр., під час першої хвилі деколонізації, незалежність отримали 23 країни Субсахарської Африки.

Таким чином, перша хвиля деколонізації Субсахарської Африки розпочалася 1 січня 1960 р. «Роком Африки» і завершилася у 1963 р. прийняттям Хартії африканської єдності та, відповідно, утворенням Організації Африканської Єдності (після реорганізації 2002 р. відома під назвою Африканського Союзу). Від цього моменту розпочалася друга хвиля розгортання деколонізаційних процесів на території Субсахарської Африки, яка тривала до 1980 р. включно і завершилася появою на політичній карті світу держави Зімбабве. Саме ця подія завершила історію панування європейських метрополій на континенті.

Використані джерела та література:

1. Центр дослідження Африки. URL: <https://african.com.ua/>
2. Латенко В.С. Інтерпретації поняття «Субсахарська Африка» у сучасних соціо-гуманітарних дослідженнях. Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. 2019. Випуск 145 (№6). Ч. 1. Історичні науки. С. 84-87.
3. Декларація про надання незалежності колоніальним державам та народам. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_280
4. Daniel Schwartz, “1960: The Year of Africa”, CBC, June 8, 2010.
5. Paul Hoffmann, “Bunche says “60 is year of Africa”, New York Times, 16 February 1960.